

# Adatok és adatforrások integrációja a pragmatikai kutatásban

*Nagy C. Katalin*

MTA-DE-SZTE Elméleti Nyelvészeti Kutatócsoport

*Németh Zsuzsanna*

MTA-DE-SZTE Elméleti Nyelvészeti Kutatócsoport

*Németh T. Enikő*

SZTE Általános Nyelvészeti Tanszék

## Összefoglaló

A tanulmány különböző adatforrások integrációját vizsgálja a szinkrón és a történeti pragmatika kutatási gyakorlatában. A nyelvhasználat tanulmányozásának e két, meghatározóan korpuszalapú területén készített esettanulmányainkban amellet érvelünk, hogy a hagyományosan korpuszadatoknak tekintett információk valójában integrált adatforrásból származó plauzibilis kijelentések, továbbá hogy a pragmatika kutatási módszerei között a gyakorlatban elmosódnak a határok. A tanulmány konklúziója, hogy még az elsődlegesen korpuszon alapuló kutatási folyamatokban is számos, különböző forrásból származó információt integrálunk. Következésképpen a korpusz nem tekinthető kizárólagos adatforrásnak, hiszen további forrásokkal egészül ki, úgymint pl. a kutató nyelvi intuíciója, a korábbi kutatások eredményei, a kutatás elméleti kerete és számos következtetés.

*Kulcsszavak:* implicit argumentum, kontextustípusok, grammatikalizáció, adatforrások integrációja, korpuszadat, nyelvi intuíció

## 1. Bevezetés<sup>1</sup>

Az utóbbi évtizedek metanyelvészeti irodalmában előtérbe került a gondolat, hogy a különféle adatforrásokból származó információk integrációja hasznos és szükséges a nyelvészeti kutatás gyakorlatában (vö. Lehmann 2004; Kepser-Reis 2005; Penke-Rosenbach 2007 [2004]; Kertész-Rákosi 2008; 2012; 2014). Ennek az integrációnak a természete olyan kérdéseket vet fel, amelyek mind elméleti, mind gyakorlati szempontból érdekesek lehetnek. A nyelvhasználat tanulmányozásának különböző megközelítései ugyanis a háttérben meghúzódó elméleti megfontolásaikkal összhangban különféle adatforrásokból származó adatokra építenek. A különböző megközelítések egységesnek mutatkoznak abban, hogy az adatforrásokat – nyelvi intuíció, írott és beszélt nyelvi korpuszok, valós kísérletek, gondolatkísérletek stb. – jól elkülöníthetőeknek vélik. A kutatás valós gyakorlatának tüzetes elemzése azonban rávilágít, hogy az ezen forrásokra épülő kutatási módszerek nem

<sup>1</sup> A tanulmány az MTA-DE-SZTE Elméleti Nyelvészeti Kutatócsoport támogatásával jött létre. Az írás tartalmaz olyan részleteket, amelyeket Nagy C. (2019) és Németh T. (2016; 2019) is felhasználnak, de ezeket itt új összefüggésbe helyezzük a jelen érvelés céljainak megfelelően.



választhatóak el élesen egymástól. Jelen tanulmány célja, hogy megmutassa, hogyan olvadnak egymásba, illetve mosódnak el a különböző kutatási módszerek határai a nyelvhasználat tanulmányozásának két területén, nevezetesen a szinkrón és a történeti pragmatikában. Nemcsak azt szeretnénk megvizsgálni, hogy hogyan építenek a kutatók különböző adatforrásokból származó nyelvi előfordulások integrációjára a nyelvészeti érvelésben, hanem azt is, hogy a különféle adatforrások integrációja még egyazon forrásból származó előfordulások felhasználásakor is tetten érhető.

A történeti pragmatikai kutatás természeténél fogva a kezdetektől írott korpuszokon alapult, és bár a klasszikus filozófiai szinkrón pragmatika elsősorban a kutató intuíciójából, valamint introspekcióból és gondolatkísérletekből származó adatokra épített, az utóbbi évtizedekben a szinkrón pragmatikai kutatás is a természetes körülmények között megjelenő nyelvhasználat vizsgálata felé fordult. Így napjainkban már mind a történeti, mind a szinkrón pragmatikai kutatások korpuszalapúnak (korpuszinformálnak) vagy korpuszvezérelt kutatási területnek tekinthetők abban az értelemben, hogy a különféle nyelvi jelenségek beszélt vagy írott diskurzusokban megfigyelhető előfordulásaira alapoznak. Ugyanakkor a korpuszadatokra erőteljesebben koncentrálva amellet lehet érvelni, hogy a korpuszalapú és a korpuszvezérelt kutatásban használt adatok forrása sokkal összetettebb annál, mint azt korábban feltételezték.<sup>2</sup>

Tanulmányunkban két esettanulmányon keresztül mutatjuk meg, hogy a történeti és a szinkrón pragmatikában hogyan integrálják a kutatók a különböző adatforrásokból származó információkat a kutatás folyamán. Az esettanulmányokat metodológiai és metaelméleti megfontolásokkal egészítjük ki, amelyek segítenek a kutatás során integrált információk forrásának azonosításában. Így világossá válik, hogy még az elsődlegesen korpuszon alapuló kutatási folyamatokban is számos, más forrásból származó információt ötvözünk. Következésképpen, a korpusz nem tekinthető kizárólagos adatforrásnak, hiszen további adatforrásokkal egészül ki: a kutató nyelvi intuíciójával, a korábbi kutatások eredményeivel, a kutatás elméleti keretével és számos következtetéssel.

A tanulmány felépítése a következő. A Bevezetés után, a 2. pontban röviden felvázoljuk, milyen módszertani és metaelméleti keretbe illeszkedik hipotézisünk, miszerint a különféle adatforrások közé nem lehet éles határokat vonni a kutatás gyakorlatában. Ennek alátámasztására a 3. és a 4. pontban két esettanulmányt mutatunk be. Az első, szinkrón pragmatikai esettanulmány témája a többes számú implicit névmási tárgyi argumentumok előfordulásának lehetősége a magyar nyelvhasználatban (3. pont), a második, történeti pragmatikai esettanulmány pedig a különböző kontextustípusok szerepét vizsgálja a grammatikalizációs jelentésváltozásban (4. pont). Végül az 5. pontban összefoglaljuk kutatásunk eredményeit és a konklúziókat.

<sup>2</sup> Bár a kutatás során különböző korpuszokból származó adatokra támaszkodtunk, nem volt célunk gyakorisági statisztikai elemzést végezni. Következésképpen kutatásaink korpuszalapúnak, nem pedig korpuszvezéreltnek számítanak. A korpuszalapú (*corpus-based*) vagy korpuszinformált (*corpus-informed*) és a korpuszvezérelt (*corpus-driven*) kutatás különbségéről részletesebben l. Tognini-Bonelli (2001).

## 2. Az adat és az adatforrás fogalmának metodológiai és metaelméleti megközelítései a nyelvhasználat tanulmányozásában

### 2.1. Az adat és az adatforrás hagyományos fogalma

Bár Jucker (2009: 1615–1619) az ún. karosszék, terepmunka és kísérletes módszereket (*armchair*, *field* és *laboratory methods*) a pragmatikai kutatás három alapmódszereként tárgyalja,<sup>3</sup> e három különböző módszerrel nyert adatok a nyelvészeti kutatás egészére nézve is az adatok három alaptípusának felelnek meg. Tekintsük őket részletesebben!

Jucker (2009: 1615) a karosszék módszerrel gyűjtött adatokat sorolja az első adattípusba. Ezen adattípus forrása elsősorban a kutatói intuíció és introspekció, de az interjú módszer révén egy nyelv vagy nyelvváltozat további beszélőinek a véleményét is figyelembe vehetjük.

A második adattípus a terepmunkával gyűjtött adatokat foglalja magában. Jucker (2009: 1615–1618) szerint ez a természetes nyelvhasználatban előforduló adatok megfigyelését jelenti, azaz olyan megnyilatkozásokat, amelyeket a nyelvhasználók saját kommunikációs céljaiktól vezérelve, és nem pedig a kutatási projekt kedvéért hoztak létre.<sup>4</sup>

Végül, a harmadik adattípus a kísérletes módszerrel gyűjtött adatokat takarja. A kísérletes módszer különféle technikák gyűjtőneve, amelyek segítségével olyan megnyilatkozásokat idézhetünk elő, amelyek használatát a beszélők egyes elképzelt szituációkban helyénvalónak vélik (Jucker 2009: 1618–1619). E módszer előnye, hogy a kutató többféle változót is képes kontrollálni.

Bár a fentebb bemutatott adattípusok és adatforrások a pragmatikai kutatásban széles körben elfogadottak és használatosak, a különféle megközelítések más-más adatforrásokat részesítenek előnyben. Ráadásul a történeti kutatásnak szükség-szerűen nélkülöznie kell egyes adatforrásokat. Bár a kutató intuíciója mint adatforrás szerepet játszhat a történeti kutatásban is, a korábbi nyelvallapotokhoz tartozó nyelvi egységek jóformáltságának megítélésekor a kutató csupán a pót-kompetenciájára támaszkodhat (l. Forgács 1993–1994), míg a korabeli beszélők nyelvi intuíciójáról csupán áttételesen tehet szert információkra.<sup>5</sup> A filológiai és a korpuszmódszer csupán olyan nyelvallapotok kutatásában használható, amelyekből maradtak fenn írásos dokumentumok. A többi nyelvallapotot csupán rekonstruált

<sup>3</sup> E fogalmak bevezetése Clark és Bangerter nevéhez fűződik (Clark–Bangerter 2004: 25).

<sup>4</sup> Jucker (2009: 1615–1618) a terepmunka módszer számos altípusát nevezi meg. A kutatók gyűjthetnek előfordulásokat a mindennapi nyelvhasználat megfigyelése révén (jegyzetfüzet módszer), irodalmi művekből, írott munkákból (filológiai módszer), felhasználhatják valós társalgások transzkripcióit (a konverzációelemzés módszere), és végül végezhetnek keresést számítógépes korpuszokon (korpuszmódszer). Ahogy erre tanulmányunk egyik lektora felhívta a figyelmünket, a Jucker által javasolt definícióval ellentétben ez utóbbi kettő módszerrel létre lehet hozni olyan adatforrásokat, amelyeket kutatási projektek céljai vezéreltek, pl. beszélt és írott nyelvi korpuszok (BEA, BUSZI).

<sup>5</sup> Például a vizsgált korszak nyelvтанát leíró normatív nyelvтанok elemzése, egy adott mű különböző kéziratának, esetleges fordításainak összevetése vagy egyes történeti dokumentumok margójára írt széljegyzetek révén.

adatok segítségével vizsgálhatjuk. Végül, az anyanyelvi adatközlők hozzájárulásán alapuló módszerek (pl. a jegyzetfüzet módszer, a konverzációelemzés módszere és a kísérletes módszer, l. 4. lábjegyzet) nem használhatóak a történeti nyelvészeti kutatásban. Ugyanakkor érdemes megjegyezni, hogy bár egyes adatforrások nem elérhetőek korábbi nyelvallapotok kutatásakor, közvetetten szerepet játszhatnak, hiszen a történeti nyelvészeti érvelésben a jelen nyelvallapotra vonatkozó információkat is felhasználhatjuk.

Mivel a jelen tanulmányban bemutatott két pragmatikai kutatás korpuszalapú olyan értelemben, hogy különféle nyelvi egységek írott vagy beszélt korpuszokban való előfordulásainak felhasználásán alapul, a korpuszadat fogalmával is foglalkoznunk kell. A nyelvhasználat tág értelemben vett tanulmányozásának a kutatói általában osztják Lehmann (2004: 201) nézetét, miszerint a legmegbízhatóbb adattípusnak a korpuszon alapuló adatok tekinthetőek. Lehmann szerint a korpuszadatokon alapuló kutatás objektívebbnek tekinthető, hiszen azok függetlenek a kutatótól. Francis (1992: 17) a nyelvi korpuszt a következőképpen határozza meg: „szövegek nyelvészeti kutatás céljára használt gyűjteménye, amelyet egy adott nyelvallapotra, nyelvjárássra, vagy a nyelv valamely egyéb kisebb egységére nézve reprezentatív-nak feltételezünk”.<sup>6</sup> A korpuszban talált, egy adott kutatásban vizsgált nyelvi egységet képviselő előfordulásokat hagyományosan a kutatás adatainak szokták tekinteni. Ha azonban ebben az értelemben használjuk az *adat* terminust, nem tudunk számot adni arról a gyakorlatról, hogy a kutatók nem magukra az előfordulásokra, hanem a róluk szóló kijelentésekre alapoznak (vö. Kertész–Rákosi 2012: 170–171), azaz az előfordulásokat és a kutatás hipotéziseit összefűző kapcsolatot nem tudjuk explicitté tenni. E kettő viszonyáról az adat fogalmának egy új megközelítése révén adhatunk számot, amelyet a következő pontban mutatunk be.

## 2.2. Az adat fogalma Kertész és Rákosi (2012) modelljében

Kertész–Rákosi (2012) a nyelvészeti kutatás egy új megközelítését dolgozza ki, amely a tudományos elméletalkotásra mint plauzibilis érvelési folyamatra tekint, amely csupán részben bizonyos, azaz plauzibilis információkon alapszik, és plauzibilis eredményekhez vezet. Kertész és Rákosi emellett érvelnek (Kertész–Rákosi 2012: 170–171), hogy az előfordulások önmagukban nem képesek közvetlenül belépni a kutatási folyamatba, hanem csak kijelentések formájában használhatóak fel. Kertész–Rákosi (2012: 169) ennek megfelelően adaton a következőt érti: „Az adat valamely direkt forrásból származó, pozitív plauzibilitási értékkel bíró kijelentés”.<sup>7</sup> Ezen új megközelítésben az adat (plauzibilis kijelentés) egy információtartalom és egy plauzibilitási érték együttese, és ez utóbbit valamely direkt forrás (pl. intuíció, korpusz, kísérlet) alapján rendeljük hozzá az előbbihez. E kijelentések nem tekinthetőek igaznak vagy hamisnak, hanem csupán bizonyos mértékig elfogadhatónak (l. Kertész–Rákosi 2012: 63). Az adat plauzibilitása forrásának megbízhatóságával hozható összefüggésbe.

<sup>6</sup> „a collection of texts assumed to be representative of a given language, dialect, or other subset of a language, to be used for linguistic analysis”

<sup>7</sup> Kertész és Rákosi modelljében indirekt forrásnak azok számítanak, amelyekből következtetések útján juthatunk plauzibilis kijelentésekhez, az összes többi forrás direkt forrás (pl. a kutatói intuíció, korpusz vagy kísérletek).

Kertész–Rákosi (2012) elképzelésének egyik előnye, hogy lehetővé teszi a hagyományos adattípusok egységes kezelését. Az ún. karosszék, terepmunka és kísérletes módszerrel (Jucker 2009: 1615–1619) gyűjtött adatok egységesen plauzibilis kijelentéseként értelmezhetőek, bár különböző forrásokból származnak. Egy további előny, hogy a modell azt is megengedi, hogy egy kijelentés egyidejűleg legyen plauzibilis valamely forrás alapján és implauzibilis egy másik alapján (Kertész–Rákosi 2012: 169–184; 2014: 37–46),<sup>8</sup> így számot tudunk adni a kutatási folyamatban felmerülő inkonzisztenciákról is.

Mivel a jelen tanulmányban érintett mindkét kutatási terület elsősorban a korpuszmódszerre épít, érdemes a korpuszadat fogalmát külön is tisztáznunk. Kertész–Rákosi (2012: 173) alapján korpuszadaton egy adott nyelvi egységnek a vizsgálati korpuszban való jelenlétéről vagy valamely tulajdonságáról tett plauzibilis kijelentéseket értünk.

Az adatok nyelvészeti elméletalkotásban betöltött szerepének, valamint az adat és hipotézis közötti viszonyok a leírásához Kertész és Rákosi (2012: 178–184; 2014: 41–46) az evidencia fogalmát használja. Modelljükben az evidencia nem az adatok egy jól körülhatárolható halmaza, hanem viszonylagos fogalom. Az adat akkor funkcionál evidenciaként, ha „hozzájárul a rivális hipotézisek megítéléséhez és egymással való összevetéséhez”<sup>9</sup> (Kertész–Rákosi 2012: 178). Ha egy hipotézis mellett különféle adatforrásokból származó adatok szolgálnak evidenciaként, akkor plauzibilitási értéke magasabb lesz. A fenti metaelméleti megfontolások alapján feltételezhetjük, hogy a különféle adatforrásokból származó adatok tudatos integrációja növeli a kutatás eredményeinek plauzibilitását, és csökkenti a csupán egy adatforrás használatából eredő bizonytalanságot (Kertész–Rákosi 2012: 239).

A következő két pontban különböző adatforrások integrációját vizsgáljuk meg a szinkrón és a történeti pragmatika gyakorlatában. Célunk, hogy rávilágítsunk, hogy bár e területek alapvetően korpuszalapúak, kutatásuk gyakorlatában mégis számos különböző forrásból származó adatot integrálnak. Ezek kapcsolata azonban nem mindig egyértelmű, mivel határaik elmosódnak. A következő pontban a szinkrón pragmatikából vett esettanulmányunkban azt mutatjuk be, hogy az adatforrások integrációjával hogyan küszöbölhető ki az inkonzisztencia.

### 3. Implicit többes számú névmási tárgyak a magyar nyelvhasználatban

#### 3.1. A kutatás célja

Szinkrón pragmatikai esettanulmányunkban azt kutatjuk, hogy a magyar nyelvhasználatban a tárgyas igék előfordulhatnak-e implicit többes számú névmási tárggyal. A magyar nyelvteni szakirodalomban erre vonatkozóan kétféle nézet létezik: nem fordulhatnak elő (vö. pl. Kugler 2000; É. Kiss 2002; 2012), illetve előfordulhatnak (vö. pl. Németh T. 2016; 2019). A szakirodalomban fellelhető ezen inkonzisztencia feloldása akkor lehetséges, ha megvizsgáljuk, milyen adatokra

<sup>8</sup> Egy kijelentés akkor implauzibilis egy forrás alapján, ha az a kijelentés negációját támasztja alá.

<sup>9</sup> „contribute to the judgement and comparison of the plausibility of rival hypotheses”

támaszkodnak az egyes nézetek, továbbá egyesítjük a különböző adatforrásokat, rámutatva arra, hogy közöttük nem lehet éles határokat feltételezni.

Az utóbbi két évtizedben a nemzetközi és a hazai szakirodalom különös figyelmet fordított az igék implicit argumentumokkal való előfordulására. A különböző elméleti megközelítésekben dolgozó kutatók egyre inkább egyetértenek abban, hogy a jelenségkört csak olyan komplex nézőpontból lehet vizsgálni, amely nyelvtani és pragmatikai (kontextuális) információkat is figyelembe vesz, megengedve ezek szoros együttműködését (Cote 1996; García Velasco–Portero Muñoz 2002; Goldberg 2005; Németh T. 2010; 2017). Az implicit argumentumok olyan, az ige lexikai-szemantikai reprezentációjában szereplő, de lexikailag realizálatlanul hagyott argumentumok, amelyeknek az implicit jelenlétét a megnyilatkozásokban lexikai-szemantikai, grammatikai és/vagy pragmatikai tényezők engedélyezik (Németh T. 2016: 313).

A magyar nyelvhasználatban az alábbi három módon fordulhatnak elő az igék implicit argumentumokkal: (A) ha az ige lexikai-szemantikai reprezentációjának valamely eleme, (B) ha a megnyilatkozás közvetlen kontextusa, beleértve a megnyilatkozás grammatikai és enciklopédikus tulajdonságait, és (C) ha a kiterjesztett megnyilatkozásokkontextus engedélyezi az argumentum lexikailag realizálatlanul maradását a kognitív relevancia elvével összhangban (Németh T. 2016: 314).

A magyar olyan pro-ejtő nyelv, amely nemcsak az alanyi, hanem a tárgyi pro-ejtést is megengedi. A tárgyi pro-ejtés révén elhagyott tárgyak olyan implicit tárgyi argumentumok, amelyek engedélyezése és azonosítása a fentebb jelzett (B) és (C) módokon történhet (Németh T. 2019: 161–175).

A magyar leíró nyelvtanok, valamint az újabb, generatív megközelítések osztoznak abban a nézetben, hogy a magyar tranzitív igék kizárólag egyes számú zéró névmási tárgyakkal használhatók (vö. pl. Kugler 2000; É. Kiss 2002; 2012). Érvelésük főként az intuíciónkból származó mondatszintű adatokon alapulnak. Ugyanakkor, más anyanyelvi beszélők – köztük a mienk – intuícója megengedi a többes számú zéró névmási tárgyak előfordulását is. Az így keletkező inkonzisztencia feloldásához vonjunk be a kutatásba újabb adatforrásokból származó adatokat, egyesítsük a különböző adatforrásokból származó adatokat és vizsgáljuk meg, melyik álláspont erősödik meg.

### 3.2. Implicit névmási tárgyak a magyar nyelvhasználatban

A magyar nyelvhasználatban elhagyható a névmási tárgy abban az esetben, ha a tárgyas ige végződése és/vagy a kontextus alapján azonosítható marad. Az implicit névmási tárgyak azon fajtája, amely antecedensét a megnyilatkozás megelőző részéből vagy a korábbi diskurzusból veszi, zéró tárgyi anaforaként kezelhető, míg azok az implicit névmási tárgyak, amelyek azonosítása a fizikai kontextusból történik, zéró exoforikus (deiktikus) tárgyi névmásként kategorizálhatók (Németh T. 2016: 315).

Az első és második személyű implicit névmási tárgyakat egyértelműen jelzik a tárgyas igék alanyi ragozású személyragjai.<sup>10</sup> Tekintsük az (1a–c)-t!<sup>11</sup>

<sup>10</sup> Első és második személyű névmási tárgyak tárgyas ragozással nem fordulnak elő (É. Kiss 2012: 194).

- (1) a. Szeretsz/szerettek [engem/minket]?  
(vs. \*Szereted/szeretitek [engem/minket]?)  
b. A nagypapa/nagypapák szeret/szeretnek [engem/minket/téged/titeket].  
(vs. \*A nagypapa/nagypapák szereti/szeretik [engem/minket/téged/titeket]).  
c. Szeretlek [téged/titeket].

Az (1a)-ban a *szeret* ige alanyi ragozású inflexiója egyes szám második, illetve többes szám második személyű implicit alanyra (a beszélő partnere(i)-re) és egyes, illetve többes szám első személyű implicit tárgyra (az aktuális beszélő(k)-re) vonatkozik. Az (1b)-ben a *szeret* alanyi ragozású inflexiója az egyes, illetve többes szám harmadik személyű testes alannal (*nagypapa/nagypapák*) egyezik, továbbá egyes, illetve többes szám első (az aktuális beszélő(k)) vagy második személyű (az aktuális hallgató(k)) implicit névmási tárgyra utal. Az (1c)-ben a *-lak/-lek* inflexió egyes szám első személyű implicit névmási alanyt (a beszélőt) és egyes vagy többes szám második személyű implicit névmási tárgyat (az aktuális hallgató(ka)t) jelöli.

### 3.3. Az implicit névmási tárgyakra vonatkozó magyar nyelvtani hagyomány: csak egyes számú névmási tárgyak

É. Kiss (2012: 193–195) generatív megközelítésében azt állítja, hogy a magyar nyelv kizárólag egyes számú implicit névmási tárgyak előfordulását engedélyezi, azaz ha egy alanyi ragozású tranzitív ige mellett első vagy második személyű lexikailag realizálatlan névmási tárgy szerepel, akkor az csakis egyes számú olvasatot kaphat. É. Kiss véleménye szerint tehát az alanyi ragozású *szeret* előfordulása az (1a)-ban csak az implicit [*engem*], az (1b)-ben pedig az implicit [*engem/téged*] egyes számú névmási tárggyal grammatikus. É. Kiss olvasata speciális kontextus hiányában fellépő, default, mondatszintű értelmezésnek tekinthető, ugyanis a nyelvhasználat konkrét kontextusaiban az alanyi ragozású *szeret* az (1a)-ban többes szám első személyű névmási tárggyal is egyezhet (l. [*minket*]) abban az esetben, ha az implicit tárgy a beszélőre és még más személyekre is vonatkozik. Az (1b)-ben pedig ha a kontextus alapján az első és második személyű implicit névmási tárgy a beszélőre és még más személyekre, illetve a hallgatóra és még más személyekre vonatkozik, akkor a többes számú olvasat az érvényes (l. [*minket/ titeket*]).

É. Kiss (2012: 195) külön kiemeli, hogy a *-lak/-lek* végződésellátott igék mellett a többes szám második személyű (névmási) tárgy sosem hagyható el. Így az (1c) és a (2)-ben a második megnyilatkozás implicit többes számú névmási tárggyal nem grammatikus. É. Kiss intuíciója alapján.

- (2) Ne bújjatok el! Látlak titeket/\*pro.

É. Kiss (2012) véleménye megegyezik a korábbi magyar nyelvtanírói hagyománnyal. H. Molnár (1962: 157), Pete (1998: 140) és Kugler (2000: 110) is amellett foglalt állást, hogy a *-lak/-lek* személyvégződéssel ellátott tranzitív igék mellett a többes szám második személyű tárgynak mindig testesen jelen kell lennie. Az említett

<sup>11</sup> Az implicit névmási tárgyakat a többi implicit argumentumhoz hasonlóan szögletes zárójellel jelezzük (Németh T. 2016; 2019). Mivel a dolgozatunkban hozott példáinkban a figyelmünk elsősorban az implicit névmási tárgyakra irányul, ezért az (1a)-ban és az (1c)-ben az implicit névmási alanyokat nem jelezzük.

szerzők intuíciói mint megbízható adatforrások alapján az a kijelentés, hogy a magyar tranzitív igék nem fordulhatnak elő többes számú zéró névmási tárgyakkal magas plauzibilitási értékkel rendelkezik a szóban forgó szerzők számára.

### 3.4. Többes számú implicit névmási tárgyak új adatforrások bevonásával

#### 3.4.1. Intuíciónál és gondolat kísérletből származó új adatok

É. Kiss (2012), H. Molnár (1962: 157), Pete (1998: 140) és Kugler (2000: 110) intuícijával szemben a mi és más anyanyelvi beszélők intuíciója azt mutatja (Németh T. 2019), hogy az (1c) és a (2) második megnyilatkozása grammatikus és elfogadható akkor is, ha a *szeretlek* és a *látlak* többes szám második személyű implicit névmási tárggyal (l. [titeket]) szerepel.

Ugyanakkor meg kell említenünk, hogy vannak olyan magyar anyanyelvi beszélők is, akiknek az intuíciója számára kérdőjeles az implicit többes számú névmási tárggyal való előfordulás az (1c)-ben és a (2) második megnyilatkozásában. Ezek a beszélők a szóban forgó eseteket nem tartják sem teljesen grammatikusnak, sem teljesen agrammatikusnak. Ha egy gondolat kísérlet segítségével ezeket az előfordulásokat konkrét, a többes számú olvasatot igénylő kontextusokba ágyazzuk, akkor az ingadozó intuíciójú anyanyelvi beszélők számára is elfogadhatóvá válnak az implicit többes számú névmási tárgyak, vö. (3) és (4).

- (3) (Az unokák rosszkodnak, kiabálnak és veszekednek. A nagypapa megbünteti őket. Az unokák megszeppennek és elszomorodnak. Kis idő múlva a nagypapa megsajnálja őket, és azt mondja:)  
– Gyertek ide gyorsan! Szeretlek ám [titeket], nincs semmi probléma.
- (4) (A gyerekek bújjócskáznak. A gyerekek, akiknek éppen el kellene bújniuk, hezitálnak, hogy hova is bújjanak, és kifutnak az időből. A hunyó kisfiú, befejezve a számolást meglátja a még el nem bújt többieket, és azt mondja:)  
– Ne bújjatok el! Látlak [titeket].

A (3)-ban és a (4)-ben a konkrét kontextusok a többes szám második személyű névmási tárgyi ([titeket]) interpretációt támogatják. A (3)-ban és a (4)-ben az első megnyilatkozásban szereplő többes szám második személyű implicit alanyok, amelyeket a *gyertek* és a *bújjatok el* igealakok inflexiója jelez, antecedensül szolgálnak a *szeretlek* és a *látlak* igealakok mellett lexikailag kifejezetlenül hagyott többes számú névmási tárgyak számára. Érdemes azonban megjegyezni, hogy ha a (3)-ban és a (4)-ben elhagyjuk a diskurzuselőzményt, a *Szeretlek ám [titeket]*, *nincs semmi probléma* és a *Látlak [titeket]* megnyilatkozások akkor is elfogadhatóak maradnak, hiszen a zéró többes szám második személyű névmási tárgyak a fizikai kontextusból exoforikusan azonosíthatók. A fizikai kontextusból származó információ önmagában is elegendő ahhoz, hogy a (3)-ban és a (4)-ben a *szeret* és a *lát* igék *-lak/-lek* végződésű alakjainak engedélyezze a többes szám második személyű implicit névmási tárggyal való előfordulást.

Végezzünk el egy újabb gondolat kísérletet és módosítsuk úgy a (3) és a (4) kontextusát, hogy a *szeret* és a *lát* ige egyes szám harmadik személyű alannyal álljon, vö. (5) és (6)!



- (5) (A gyerekek rosszködni és kiabálnak az anyjukkal. A nagypapa megbünteti őket. A gyerekek megszeppennek és elszororodnak. Kis idő múlva az anya megsajnálja őket, és azt mondja:  
– Szaladjatok oda gyorsan nagypapához! Szeret ám [titeket], nincs semmi probléma.
- (6) (A gyerekek bújócskáznak. A gyerekek, akiknek éppen el kellene bújniuk, hezitálnak, hogy hova is bújjanak és kifutnak az időből. A hunyó kislány, befejezve a számolást meglátja a még el nem bújt többieket. Egy kislány, aki még nem bújt el, észreveszi a már nem hunyó és feléjük forduló kislányt, és azt mondja a többieknek:)  
– Ne bújjatok el! Lát [titeket].

Az (5) és a (6) is azt mutatja, hogy a magyar nyelvhasználatban nemcsak egyes szám második személyű, hanem többes szám második személyű névmási tárgyak is maradhatnak implicitek, ha a kontextuális információk lehetővé teszik az azonosításukat. Az elemzés kiterjeszthető az alanyi ragozás minden olyan formájára, amikor második személyű tárgy szerepelhet az igealak mellett, azaz a többes szám első személyű és a többes szám harmadik személyű alannal való használatra (vö. Németh T. 2016: 318; 2019: 166–167).

Az (1)–(6) megnyilatkozásainak az intuíciónkon és a gondolat kísérleteken alapuló elemzése magas plauzibilitási értéket rendel ahhoz a kijelentéshez, hogy a magyar nyelvhasználatban többes szám második személyű névmási tárgyak is maradhatnak implicitek akkor, ha a fizikai kontextus és/vagy a diskurzuselőzmény anaforikus viszonyai engedélyezik. A kutatás ezen pontján továbbra is két, egymásnak ellentmondó kijelentéssel rendelkezünk: a 3.3. rész végén megfogalmazottal, amely szerint a magyar tranzitív igék nem fordulhatnak elő többes számú zéró névmási tárgyakkal, illetve az ebben a részben megfogalmazott azon kijelentéssel, amely szerint előfordulhatnak. Feloldandó ezt az inkonzisztenciát, vezessünk be a kutatásba újabb adatforrásból származó adatokat!

### 3.4.2. Korpuszadatok

A nyelvhasználat jelenségeinek vizsgálatakor egyik alapvető módszertani követelmény a korpuszok használata. Hívjuk segítségül a Magyar Nemzeti Szövegtárat (corpus.nytud.hu/mnsz), és ellenőrizzük, vajon előfordulnak-e benne olyan *-lak/-lek* inflexióval ellátott igék, amelyek mellett implicit többes szám második személyű névmási tárgy szerepel. Ha vannak ilyen előfordulások, és ezek nem performanciahibák az intuíciónk szerint, akkor ezek az előfordulások erősíteni fogják a második kijelentés plauzibilitási értékét. Tekintsük a (7)-et és a (8)-at!

- (7) Ági, Margit, Kati, hol vagytok [ $\emptyset_{\text{subj}}$ ]? Szeretlek [titeket]!
- (8) Eltévedt madaraim<sub>i</sub>, látlak [titeket]<sub>i</sub>, látlak [titeket]<sub>i</sub>.<sup>12</sup>

<sup>12</sup> Dolgozatunkban most csak a *-lak/-lek* inflexióval ellátott *szeret* és *lát* igék implicit többes szám második személyű névmási tárggyal való előfordulására hozunk egy-egy példát. A *szeret* és *lát* igék, illetve más igék hasonló előfordulásainak elemzésére l. Németh T. (2016: 319) és (2019: 168–169).

A (7)-ben a *szereitek*, a (8)-ban a *látlak* alak mellett a többes szám második személyű névmási tárgy lexikailag realizálatlan. Mindkét megnyilatkozásban zéró tárgyi anaforaként értelmezhető a testesen jelen nem lévő névmási tárgy, koreferens a megelőző megnyilatkozásrész többes szám második személyű explicit alanyával. A (7) és (8) implicit névmási tárgya exoforikusan is azonosítható a kommunikátor partnereivel. A megnyilatkozásokban szereplő megszólítások mindkét fajta azonosítást segítik.

Végül, térjünk ki a harmadik személyű zéró névmási tárgyak előfordulására a magyar nyelvhasználatban. É. Kiss (2012: 193) azt állítja, hogy az élő, egyes szám harmadik személyre vonatkozó *őt* névmás, illetve az élettelen, egyes szám harmadik személyre vonatkozó *azt* névmás elhagyható a magyar mondatokban, ha referensük a diskurzuselőzményből anforikusan vagy a fizikai kontextusból exoforikusan azonosítható. Másképpen fogalmazva: ha egy magyar mondatban egy tranzitív ige tárgyas ragozása, és nincs mellette explicit tárgy, akkor egyes szám harmadik személyű zéró névmási tárgyat kell feltételeznünk. Vegyük É. Kiss (2012: 194) példáját!

(9) Ismerem  $pro_{subj}=[én]$   $pro_{obj}=[őt/azt]$ .

É. Kiss (2012: 194) amellett érvel, hogy a többes számú névmási tárgy nem hagyható el ilyen módon, mert a többes jegy nem rekonstruálható az igei személyragból. Ugyanakkor azt elismeri É. Kiss, hogy a magyarban előfordulnak zéró többes szám harmadik személyű névmási tárgyak mellérendelt összetett mondatok második tagmondataiban, illetve eldöntendő kérdésekre adott válaszokban. Ezekben az előfordulásokban a többes szám harmadik személyű névmási tárgy előzménye bár az előző tagmondatban található, az implicit tárgy mégsem tekinthető anaforikus tárgyi *pro*-nak, hanem VP-törlés eredményének, még pontosabban: a többes számú névmási tárgyak használata VP-törlést foglal magában a V-nek a VP-ből a T-be emelésével.<sup>13</sup> É. Kiss (2012: 194) a (10)-ben szereplő példával illusztrálja elemzését.

(10) Az ismerőseimet keresem, de nem találok  $[_{VP} 0]$ .

Felhívjuk a figyelmet arra, hogy a többes szám harmadik személyű implicit névmási tárgynak vannak olyan előfordulásai, amelyek semmiképpen sem elemezhetők az É. Kiss által javasolt módon, mivel az antecedensük nem tárgy, következésképpen a zéró névmási tárgy nem lehet VP-törlés eredménye, vö. (11).

(11) Kihűltek a sütemények<sub>i</sub>. Megettük  $pro_{subj}=[mi]$   $pro_{obj}=[azokat<sub>i</sub>]$ .

É. Kiss (2012: 194) megállapításának megfelelően a (11)-ben a második megnyilatkozásban az igei személyvégződés szintén nem jelez többes számú jegyet, a *megettük* igealak mégis többes szám harmadik személyű implicit anaforikus névmási tárggyal fordul elő. Az anaforikus azonosítást a megelőző diskurzuskontextus engedélyezi, az implicit névmási tárgy az első megnyilatkozás alanyával koreferens. Az implicit többes szám harmadik személyű névmási tárgy exoforikusan, a fizikai kontextusból is azonosítható lehet úgy, mint a (12)-ben.

<sup>13</sup> VP = verb phrase (igei csoport), V = verb (ige), T = tense (igeidő).

(12) (A tanár matematikaórán négyjegyű számokat ír fel a táblára, majd azt mondja:)

– Adjakat  $pro_{subj}=[ti]$  össze  $pro_{obj}=[azokat]!$

A (12)-ben az *adjátok össze* igealak többes szám harmadik személyű implicit névmási tárggyal szerepel, amely szintén nem lehet VP-törlés eredménye, antecedense sincsen, tehát nem anaforikus azonosítású. Jelenlétét a fizikai kontextus exoforikusan engedélyezi. Deiktikus interpretációja hasonló módon keletkezik, mint az egyes szám első és második személyű implicit névmási tárgyaké (vö. 3.4.1.).

Elemzéseink alapján arra a következtetésre jutottunk, hogy a magyar nyelvhasználatban a tranzitív igék előfordulhatnak többes számú implicit névmási tárggyal valamennyi személyben mind anaforikus, mind exoforikus azonosítással. A konklúzióknak plauzibilitási értéke jóval magasabb, mint a többes számú implicit névmási tárgyak elfogadhatóságára/el nem fogadhatóságára vonatkozó, egymásnak ellentmondó két kiinduló állítás kezdeti plauzibilitási értéke. A kutatásba bevont újabb adatforrásokból származó adatok plauzibilisebbé tették a második kezdeti tézist, miszerint a magyar nyelvhasználatban előfordulhatnak többes számú implicit névmási tárgyak.

Esettanulmányunk megmutatta, hogy egy, a kutatás szakirodalmában fennálló inkonzisztencia megszüntethetővé válik a kutatásba való új adatforrások bevonásával és a különböző adattípusok egyesítésével. Az esettanulmány arra is rávilágított, hogy a gondolatkísérletekben és a korpuszokban a kontextuális tényezők befolyásol(hat)ják az anyanyelvi beszélők intuícióit és a különböző adatforrások homályos határokkal rendelkeznek a kutatás gyakorlatában.

A következő pontban rátérünk a második, történeti pragmatikai esettanulmányunkra, amely az adatforrások integrációjának egy másik aspektusára világít rá: még a látszólag egy adattípussal dolgozó kutatások is többféle adatforrásból származó információt integrálnak.

## 4. Kontextustípusok a grammatikalizációs jelentésváltozásban

### 4.1. A kutatás célja

Történeti pragmatikai esettanulmányunk a korpuszadatok használatát a grammatikalizációs jelentésváltozás vizsgálatában, azon belül a katalán „*anar* 'megy' + főnévi igenév” mozgásigés szerkezet grammatikalizációjára vonatkozó kutatásban tárgyalja. Amint már említettük a 2.1. pontban, a történeti kutatás az adatok egy korlátozott halmazára kényszerül támaszkodni, így a korpuszadatok jelentősége megkérdőjelezhetetlen. Fischer (2004: 730) szerint a történeti dokumentumok a történeti nyelvész ismereteinek egyetlen biztos forrását jelentik. Amint azonban látni fogjuk, a kutatásban felhasznált adatok forrása összetettebb, mint első látásra tűnik. Még egy ilyen szükségszerűen korpuszalapú kutatási területen is, amilyen a történeti pragmatika, a korpusz mint adatforrás számos egyéb forrással egészülhet ki a kutatás gyakorlatában, és a kutatás eltérő konklúziókhöz vezethet annak függvényében, hogy melyek ezek.

## 4.2. Kontextus(ok) a jelentésváltozásban és kontextuális elemzés a történeti pragmatikában

A történeti pragmatika általánosan elfogadott alaptétele, hogy a nyelvi konstrukciók jelentése a mindennapi nyelvhasználatban és annak eredményeképpen változik. A jelentésváltozás felfogható úgy, mint annak a megváltozása, hogy egy adott nyelvi elem mely kontextusokban képes megjelenni a különböző nyelvéllapotokban. A grammatikalizációs jelentésváltozás kezdetei specifikus, jól körülhatárolható kontextusokhoz köthetők. Következésképpen a szemantikai szerkezetben fellépő változások leírása általában szorosan kapcsolódik a grammatikalizálódó nyelvi egység használati kontextusainak a leírásához a vonatkozó szakirodalomban. Az újítás elterjedésének és a jelentésszerkezetben bekövetkezett változásoknak a feltárásához a különböző kontextustípusok megoszlásának arányait egymást követő nyelvéllapotokban kell megvizsgálnunk. Ugyanis a vizsgált nyelvi elem előfordulása vagy elő nem fordulása bizonyos kontextusokban adatokat szolgáltat a grammatikalizációs jelentésváltozás előrehaladásáról. A kontextustípusok megoszlásának különbségei az egymást követő nyelvéllapotokban tükrözik a jelentésváltozás menetét, sőt, bizonyos kontextustípusokban megtalálható történeti előfordulások egy korábbi jelentésváltozás bekövetkeztéről tehetnek tanúbizonyságot. Azoknak a kontextustípusoknak a természete, amelyekben a jelentésváltozás egyes állomásai tetten érhetőek és a kontextuális elemzés fontossága több tanulmány tárgyául szolgált a grammatikalizáció-kutatásban (pl. Diewald 2002; Heine 2002; Nagy C. 2014; 2019).

A jelentésváltozás vizsgálatokor a kutatónak jelentést kell tulajdonítania a történeti szövegekben talált előfordulásoknak, és meg kell határozni, hogy milyen kontextussal van dolga az egyes esetekben. Másképp fogalmazva, a jelentésváltozás leírása minden esetben előfeltételezi a kutató ismereteit az adott nyelvi egység jelentéséről a történeti szöveg éppen vizsgált kontextusában. A megnyilatkozások kontextustípusokba sorolásához meg kell vizsgálnia, hogy (a) vajon a régi, esetleg egy új értelmezés lehetséges-e vagy sem, (b) vajon egyetlen olvasat lehetséges csupán, vagy kétértelműség van jelen, és (c) vajon a feltételezett új jelentés kontextusfüggő-e (t.i. következtetésként merül fel az adott kontextusban) vagy már kontextusfüggetlen. Ahhoz, hogy a jelentéstulajdonításban minimalizálni tudjuk a subjektivitást, potenciális formai fogódzókat kell keresnünk, amelyekre elemzésünket alapozhatjuk. Ugyanakkor mindig tudatában kell lennünk annak, hogy a kétértelműség minden jelentésváltozás szükségszerű állomása. Elemzésünket elsősorban azokra a kontextustípusokra alapozhatjuk, amelyek elősegítik vagy éppen kizárják az egyik értelmezést szemben a többi, adott korszakban lehetséges értelmezéssel. A történeti előfordulások jelenléte azon kontextustípusokban, amelyek kizárják a forrásjelentést, evidenciaként szolgálhat egy előzetesen lezajlott jelentésváltozásra.

## 4.3. Jelentésváltozás a katalán „*anar* ’megy’ + főnévi igenév” szerkezet grammatikalizációjában: két rivális hipotézis

A jelen pontban bemutatott rövid, leegyszerűsített esettanulmány a katalán „*anar* ’megy’ + főnévi igenév” mozgásigés szerkezet grammatikalizációjára vonatkozik. A ’megy’ jelentésű ige és a főnévi igenév kombinációja eredetileg célhatározói

szerkezet volt, amely egy adott cselekvés céljával végzett mozgásra utalt. A perifrázis grammatikalizációja során a 'megy' ige eredeti lexikai jelentését elvesztette, és a befejezett múlt idő segédigéje vált belőle, az „*anar* + főnévi igenév” szerkezet ebben az értelemben használatos a mai katalánban (l. 13).<sup>14</sup>

(13) Pere II **va** **morir** l'any 1285.

AUX.PRS.3SG meghal.INF

'II. Péter 1285-ben **halt meg**.'

A továbbiakban a katalán befejezett múlt kialakulására vonatkozóan két rivális hipotézist ismertetünk, és megmutatjuk, hogy mennyire különböző lehet ugyanazon történeti előfordulások elemzése annak függvényében, hogy melyik hipotézist fogadjuk el. A modern katalán befejezett múlt („*anar* + főnévi igenév”) segédigéi formailag jelen időben állnak, így nem meglepő, hogy egyes szerzők elemzésüket a középkori jelen idejű előfordulásokra alapozzák, és ezekből vezetik le a jelenlegi katalán segédige alakjait. Ezek a szerzők a kérdéses jelen idejű alakokra mint a történeti jelen példaira tekintenek, ezért elképzelésükre a továbbiakban *történeti jelen hipotézisként* utalunk (vö. Colón 1978 [1959]; 1978 [1976]; Pérez Saldanya 1996; Pérez Saldanya–Hualde 2003).

A szerzők egy másik csoportja azonban elutasítja a feltételezést, miszerint a szerkezet korai előfordulásait tartalmazó narratív szövegekre jellemző lenne a történeti jelen használata. E nézet legkiemelkedőbb képviselője, Juge (2002; 2006; 2008) szerint az „*anar* + főnévi igenév” befejezett múlt idő jelenlegi, formailag jelen idejű paradigmája egyéb, jelen idejű segédigés szerkezetek analógiájára alakult ki, és ezen analógiás változások a szerkezet jelentésének megváltozását követően zajlottak le. Következésképpen a morfológiai jelen idejű formák a régi szövegekben nem a történeti jelen példái, hanem már grammatikalizálódott alakok. Juge elemzését az előfordulások mélyreható morfológiai vizsgálatára alapozza, valamint arra a megfigyelésre, hogy a jelentésváltozás már egyes befejezett múltban álló előfordulások esetében is lezajlottnak tekinthető. Erre az elképzelésre a *befejezett múlt hipotézis* elnevezéssel fogunk utalni, így állítva szembe a történeti jelen hipotézissel.

#### 4.4. Kontextustípusok a katalán mozgásigés szerkezet grammatikalizációjában

Egy korábbi tanulmányban Nagy C. (2015) a befejezett múlt hipotézis mellett érvelt 13–16. századi katalán történeti korpuszból gyűjtött előfordulások részletes kontextuális elemzésére alapozva. A történeti pragmatikai elemzéssel feltárt különböző kontextustípusok a grammatikalizáció egymást követő állomásaihoz voltak köthetőek, és segítettek a jelentésváltozás folyamatának feltárásában. Az előfordulások értelmezésekor Nagy C. (2015) annak a módszertani elvnek megfelelően járt el, miszerint minden olyan kontextusban a vizsgált *anar* ige eredeti lexikai jelentését ('megy') kell feltételeznünk, ahol ennek semmi nem mond ellent. A szó szerinti

<sup>14</sup> A jelenlegi, 4. pontban a szövegrészeknek csupán a témánk szempontjából releváns részeit glosszázuk, a glosszákban az alábbi rövidítéseket használjuk: 3 = harmadik személy, AUX = segédige, INF = főnévi igenév, PL = többes szám, PRS = jelen idő, PST = múlt idő, SG = egyes szám.

értelmezést megengedő előfordulások azonban különböző altípusokra voltak osztathatóak, és a vizsgálat azon előfordulások számának az emelkedését mutatta ki, ahol a forrásjelentés már kizárható. A továbbiakban tekintsük a releváns kontextustípusokat.

(i) Az első kontextustípusban a mozgás nagy távokat ír le, és új helyszínre vezet. Itt tehát a 'megy' forrásjelentéssel van dolgunk, azonban az előfordulást tartalmazó megnyilatkozás úgy folytatódik, hogy a mozgás céljaként feltüntetett, a főnévi ige-névben leírt cselekvés befejezettségére lehet következtetni, bár ez expliciten nincs kifejezve. A cselekvés befejezettségére a szöveg koherenciája érdekében következtetünk, ahogyan a (14) példa esetében is.

(14) E no bastà açò, que enans **anaren** **combatre** Nicòtena, e preseren-la;  
megy.PST.3PL támad.INF  
'De ez nem volt elég; hanem **elmentek megostromolni** Nicótenát, és bevették.' (Munt I 102, 34–35)<sup>15</sup>

Bár a (14) példában a térbeli mozgás jelentése egyértelmű, hiszen a szereplők ténylegesen új helyszínre mentek a főnévi ige-névben leírt cselekvés céljával, ennek tényleges végrehajtása nincsen explicit módon kimondva. A szöveg koherenciája érdekében mégis odaértjük, a diskurzusban a következő eseményeket feltételezve: (i) a katonák elmentek Nicótenába, hogy megostromolják, (ii) megostromolták, és végül (iii) bevették a várost. A konstrukció gyakori használata az ehhez hasonló kontextusokban erős asszociációs kapcsolatot hoz létre a perifrázis használata és a befejezettség tartalma között.

(ii) A mozgás jelentését megengedő kontextusokon belül elkülöníthető második típusba azok a kontextusok tartoznak, ahol a térbeli elmozdulás feltehetőleg igen kicsi és szűk téren belül zajlik. Egyes esetekben még az is felmerül, hogy vajon érdemes-e egyáltalán mozgást feltételeznünk, vagy pedig a mozgásige használatának célja nem a helyváltoztatás leírása, hanem egyfajta dinamizmus kölcsönzése az elbeszélésnek. Ez a fajta értelmezés a korábbi szakirodalomban is felmerül, a katalán mellett a franciában is, ahol a perifrázist egyfajta stilisztikai eszközként jellemzik (vö. Colón 1978 [1976]: 144). Az „*anar* + főnévi ige-név” ilyen kontextusokban való gyakori megjelenése szintén előmozdíthatja az *anar* ige mozgás jelentésének elhalványulását. Tekintsük a (15) példát.

(15) E lo senyor rei saltà dins, avant, qui era jove e trempat, e **va-li** tal  
megy.PRS.3SG

**donar** per mig del cap, de l'espaa, que el capmall que portava no li valc un  
ad.INF

diner, que entrò en les dents lo fenè; e puis **va-li** **trer** l'espaa  
megy.PRS.3SG húz.INF

<sup>15</sup> A történeti példák forrását rövidítésekkel adjuk meg a szövegrészek végén, az oldalszám és a sor megjelölésével (a bibliográfiai adatokat l. a tanulmány végén a Történeti források pontban). A városnevek fordításakor az eredeti szövegben használt írásmódot követjük.

del cap, e **va** 'n **ferir** altre, que el braç ab tot  
 megy.PRS.3SG támad.INF

lo muscle n'avallà en terra.

'A király, aki fiatal és temperamentumos ember volt, előugrott, és kardjával akkora **ütést mért (= megy mérni)** a fejére, hogy a sisak, ami rajta volt, egy fabatkát sem használt neki, egész a fogáig hasított; azután **kihúzta (= ?megy kihúzni)** a kardot a fejből és egy másikat **támadott meg (= megy megtámadni)** vele úgy, hogy annak keze vállból a földre hullt.' (Munt II 50, 3–8)

A (15) szövegrészlet jól példázza a vizsgált perifrázis korai használatának tipikus kontextusát: egy csatajelenetet látunk, ahol a mozgások kis területen belül, gyorsan követik egymást. Az idézet első tagmondata már tartalmaz egy mozgásigét, amely az események helyszínére vezet: a király 'beugrott' (*saltà dins*), 'előre' (*avant*) a harctérre, és innentől kezdve már rövid, dinamikus mozgásokat feltételezhetünk a küzdelem szűkebb helyszínén belül. Az első előfordulásban a király az ellenség felé 'megy, hogy ütést mérjen a fejére': mivel ehhez közel kell érní, elképzelhető a helyváltoztatás jelentése, de csak amennyiben az igealakot történeti jelennek értelmezzük. A következő előfordulásnál azonban a mozgásra utaló jelentés már nem tulajdonítható, vagy legalábbis elég furcsa: a karddal való lecsapás után a király kihúzta azt az áldozat fejből. Ez a két mozdulat közvetlenül egymás után képzelhető el, és nem feltételez helyváltoztatást. Ezután azonban a karddal egy újabb embert támad a király: itt elképzelhető, hogy tesz egy-két lépést a csatamezőn (ha a ragozott igét történeti jelennek tekintjük), ez azonban nem feltétlenül szükséges, hiszen egy csata forgatagában a résztvevők igen közel is lehetnek egymáshoz. A jelenet tehát, amennyiben dinamikus csatajelenetként képzeljük el, nem feltételez nagy térbeli mozgásokat, kisebb térbeli mozgások meglétét azonban a három előfordulásból kettőben nem zárhatjuk ki. De még ezekre az alakokra is igaz, hogy a mozgásjelentés csak akkor tulajdonítható, amennyiben elfogadjuk a történeti jelen hipotézist. Ha a befejezett múlt hipotézist fogadjuk el, akkor ezeket már grammatikalizálódott alakoknak kell tekintenünk.

(iii) Végül, a konvencionalizáció szakaszában az új jelentésnek már nincs szüksége a kontextus támogatására. Amint a céljelentés konvencionalizálódott, a szerkezet már újabb kontextustípusokban is használhatóvá válik, mint pl. a (16) előfordulás esetében.

(16) Mas con foren prop d'Agda, noves los **van** **venir** con havia  
 AUX.PRS.3PL jön.INF  
 pres, lo dia passat, a aquells de Besers  
 'Amikor azonban Agda közelébe értek, hírek **jöttek (= ?mennek jönni)**,  
 hogy egy nappal azelőtt elfogták a Besersnél lévőket.' (Munt II 10, 36–37)

A fenti (16) példa már a grammatikalizációs jelentésváltozás előrehaladott állapotát tükrözi, hiszen élettelen alany (*noves* 'hírek') fordul elő benne, ami összeegyeztethetetlen az eredeti célhatározói szerkezetben feltételezett szándékossággal. A céllal végrehajtott mozgás kizárja az élettelen alanyt, így a (16)-hoz hasonló előfordulások arra utalnak, hogy a jelentésváltozás már lezajlott. A (16)-ban

szereplő *venir* 'jön' főnévi igenévvel való összetétel önmagában is ellentmond az *anar* ige szemantikájának, hiszen az nem eredményez értelmes szó szerinti interpretációt ('?mennek jönni'). Itt már nincs szükség a kontextusra annak megállapításához, hogy nem a szó szerinti jelentéssel van dolgunk, tehát konvencionalizációról beszélhetünk. A *van venir* összetétel csupán grammatikalizálódott alakként elemezhető, amely befejezett múlt jelentést közvetít ('jöttek'), függetlenül attól, hogy a történeti jelen vagy a befejezett múlt hipotézist fogadjuk-e el.

#### 4.5. A korpuszadatok eltérő elemzései

A kontextustípusok megoszlásának vizsgálata azt mutatta, hogy az idő előrehaladtával csökken az eredeti jelentést lehetővé tevő kontextusok száma a vizsgált periódusban, míg nő az azt kizárók száma (vö. Nagy C. 2015). Az 1. és 2. táblázat a feltételezett kontextustípusokat a ragozott ige igeideje szerint mutatja be a vizsgált történeti korpusz négy szövegében.<sup>16</sup>

	Jau	Desc	Munt	Per	össz.
mozgás lehetséges	15 (~78,94%)	60 (~86,95%)	62 (~87,32%)	0	137
mozgás lehetséges, kicsi elmozdulás	0	4 (~5,79%)	4 (~5,63%)	0	8
mozgás nem lehetséges	4 (~21,05%)	5 (~7,24%)	5 (~7,04%)	1	15
<b>összesen</b>	<b>19</b>	<b>69</b>	<b>71</b>	<b>1</b>	<b>160</b>

1. táblázat

Kontextustípusok megoszlása az „*anar* + főnévi igenév” szerkezet befejezett múlt idejű előfordulásai esetében<sup>17</sup>

	Jau	Desc	Munt	Per	össz.
mozgás lehetséges	2	15 (~55,55%)	65 (41,4%)	1 (~7,69%)	83
mozgás lehetséges, kicsi elmozdulás	0	3 (~11,11%)	26 (16,56%)	0	29
mozgás nem lehetséges	0	9 (~33,33%)	66 (42,03%)	12 (~92,3%)	87
<b>összesen</b>	<b>2</b>	<b>27</b>	<b>157</b>	<b>13</b>	<b>199</b>

2. táblázat

Kontextustípusok megoszlása az „*anar* + főnévi igenév” szerkezet jelen idejű előfordulásai esetében

Az 1. táblázatban azt érdemes megfigyelni, hogy már a múlt idejű példák esetében is vannak a mozgásjelentést kizáró kontextusok, bár arányuk csökkenő tendenciát

<sup>16</sup> Amint említettük, a jelen kutatásban nem végeztünk gyakorisági, statisztikai elemzéseket, azaz inkább korpuszalapú, mintsem korpuszvezérelt kutatásról van szó (vö. Tognini-Bonelli 2001).

<sup>17</sup> A négy szöveg közül I. Jakab krónikája (Jau) tükrözi a legarchaikusabb nyelvállapotot. Keletkezése 1229 és 1276 közé tehető, bár a fennmaradt kéziratok későbbiek, a legkorábbi is 1343-ból származik. Desclot krónikájának (Desc) keletkezési időpontja bizonytalan, de feltételezhetőleg 1283 és 1289 közé tehető. Muntaner krónikája (Munt) 1325 és 1332 között íródott. A négy szöveg közül a legkésőbbi (Per) a 14. század második felére vagy a 15. század elejére datálható. A szövegek bibliográfiai adatit I. a Történeti források c. pontban.



mutat. E csökkenés oka feltehetően az lehetett, hogy szerepüket átvette a jelen időben ragozott igés előfordulás. A 2. táblázat pedig azt tükrözi, hogy a jelen idejű előfordulások egyre növekvő mértékben köthetők az *anar* ige eredeti jelentését kizáró kontextustípusokhoz.

A továbbiakban hasonlítsuk össze, hogyan értelmezhetőek ezek az adatok a fentebb bemutatott két hipotézisnek megfelelően. A történeti jelen hipotézis a jelentésváltozás magyarázatakor csupán a jelen idejű előfordulásokra alapoz. Amennyiben ezt a hipotézist fogadjuk el, két fontos következménnyel kell számolnunk. Először, az 1. táblázatban látható összes adat irreleváns lesz a jelentésváltozás szempontjából. Másodsor, a jelen idejű előfordulások kontextusait meg kell vizsgálnunk olyan szempontból, hogy lehetséges-e bennük a forrásjelentés vagy nem, és hogy mely kontextustípusba tartoznak. A jelentésváltozás ívét a jelen időben álló előfordulások (vö. 2. táblázat) értelmezése és kontextustípusokba való besorolása fogja kirajzolni.

A befejezett múlt hipotézis a befejezett múlt idejű előfordulásokat is figyelembe véve írja le a jelentésváltozást. Amennyiben ezt a hipotézist fogadjuk el, a múlt időben álló előfordulások kontextusait is meg kell vizsgálnunk és típusokba kell sorolnunk. A jelen időben álló előfordulásokat ugyanakkor már teljesen grammatikalizálódott alaknak kell értelmeznünk, ezért át kell sorolnunk őket az 1. táblázat 'mozgás nem lehetséges' rubrikájába. Az eredményt a 3. táblázat mutatja.

	Jau	Desc	Munt	Per	össz.
mozgás lehetséges	15 (~71,4%)	60 (62,5%)	62 (~27,2%)	0	137
mozgás lehetséges, kicsi elmozdulás	0	4 (~4,16%)	4 (~1,75%)	0	8
mozgás nem lehetséges	6 (~28,6%)	32 (~33,33%)	162 (~71,05%)	14 (100%)	214
<b>összesen</b>	<b>21</b>	<b>96</b>	<b>228</b>	<b>14</b>	<b>359</b>

### 3. táblázat

Az „*anar* + főnévi igenév” kontextustípusainak megoszlása  
a befejezett múlt hipotézissel összhangban

Ha az előfordulásokat a befejezett múlt hipotézis szerint értelmezzük, a fent említett tendenciák hangsúlyosabban rajzolódnak ki. Az összevetéshez tekintsük Muntaner krónikájának előfordulásait. Amennyiben elutasítjuk a történeti jelen hipotézist, a szövegből származó előfordulások közül 162 értelmeződik grammatikalizálódott formaként, ha elfogadjuk, akkor csak 71. A korpusz többi szövegében talált releváns előfordulások szintén kétféleképpen elemezhetőek a két hipotézisnek megfelelően. Az eltérő elemzések következtében a jelentésváltozás két útja rajzolódik ki. A befejezett múlt hipotézis értelmében már a legkorábbi vizsgált szövegekben talált előfordulások a jelentésváltozás megindulását mutatják. Ezzel szemben, a történeti jelen hipotézis értelmében ezek az előfordulások még az *anar* 'megy' ige eredeti lexikai jelentését közvetítik. Ugyanazon előfordulások e kétféle értelmezése tehát a jelentésváltozás datálását is érinti.

Történeti pragmatikai esettanulmányunkban amellett érveltünk, hogy a kutatás folyamán még akkor is felmerülhet inkonzisztencia, ha ugyanazon történeti szövegekre támaszkodunk. Az eltérő elméleti megközelítésekben a kutatók a korpuszban

fellelt előfordulások más-más halmazát ítélik relevánsnak a vizsgált jelenség szempontjából, a felhasznált előfordulásokat pedig intuíciónk és pótkompetenciánk alapján eltérően értelmezhetik és magyarázhatják. Vizsgálatunkban arra helyeztük a hangsúlyt, hogy hogyan következnek különféle értelmezések a különböző elméleti megközelítésekből, de további tényezők figyelembevétele még összetettebb képet eredményezne. További tényezők lehetnének a következők: (i) milyen finom kontextuális elemzést végzünk, azaz hányféle releváns kontextustípust feltételezünk, (ii) a kutató nyelvi intuícója, azaz, hogy hogyan értelmezi az egyes előfordulásokat, és mely kontextustípusba sorolja be őket, és hogy (iii) milyen típusú szövegekben keres előfordulásokat stb. Összefoglalásképpen elmondható, hogy a történeti pragmatikai kutatás gyakorlatának vizsgálata a korpuszadatok használata és értelmezése tekintetében a történeti adat integrált természetét fedte fel. Ahhoz, hogy a történeti szövegekben talált előfordulásokat a nyelvészeti kutatás folyamatában használni tudjuk, a korpuszt további adatforrásokkal kell kiegészítenünk, amelyek között szerepel a kutató intuícója és az elméleti keret is, ami mutatja, hogy a kutatás mindennapi gyakorlatában nem húzható éles határ az egyes adatforrások közé.

## 5. Konklúzió

Írásunkban a különböző adatforrások integrációját vizsgáltuk a nyelvhasználat tanulmányozásának két területén, a szinkrón és a történeti pragmatika kutatási gyakorlatában. Az első, szinkrón pragmatikából vett esettanulmányunkban azt mutattuk meg, hogy a többes számú implicit névmási tárgyak elfogadhatóságára, illetve el nem fogadhatóságára vonatkozó szakirodalomban fellelhető inkonzisztencia feloldható, ha a kutatásban új adatforrásokat is figyelembe veszünk, és egyesítjük a különböző adatforrásokból származó adatokat. A kutatásba bevont újabb adatforrásokból származó adatok plauzibilisebbé tették azt a kijelentést, hogy a magyar nyelvhasználatban előfordulhatnak többes számú implicit névmási tárgyak. Az esettanulmány arra is rávilágított, hogy a gondolatkísérletekben és a korpuszokban a kontextuális tényezők befolyásolják az anyanyelvi beszélők intuíciónk a többes számú implicit névmási tárgyak elfogadhatóságát illetően.

Második, történeti pragmatikából vett, a katalán „*anar* 'megy' + főnévi igenév” szerkezet grammatikalizációs jelentésváltozására vonatkozó esettanulmányunkban megmutattuk, hogy mennyire különböző elemzések adhatóak akár ugyanazon történeti előfordulásokról is a különféle rivális hipotézisek elfogadása vagy elvetése eredményeképpen. Amellett érveltünk, hogy még akkor is felmerülhet inkonzisztencia a kutatás folyamán, ha kutatásunkat ugyanazon történeti szövegekre, sőt ugyanazon előfordulásokra alapozzuk. Ez annak köszönhető, hogy a kutatási gyakorlatban a korpuszt mint adatforrást további adatforrásokkal egészítjük ki, és attól függően, hogy milyen további forrásokat vonunk be, a korpuszadatok elemzése eltérő lesz. Az előfordulások kétféle értelmezése esetünkben a jelentésváltozás két eltérő dinamikáját rajzolta ki, sőt a jelentésváltozás kezdetének a datálására is hatással volt.

Metaelméleti szempontból esettanulmányaink közös konklúzióhoz vezettek. A korpuszadat hagyományos, korpuszbeli előfordulásként való értelmezése nem teszi lehetővé, hogy számot adjunk arról, hogyan használjuk az adatokat a kutatás

folyamán. A korpuszadatot plauzibilis kijelentésként értelmezve azonban jól megmutatható, hogy a korpuszalapú kutatások hogyan integrálnak számos adatforrást a mindennapi kutatás gyakorlatában. Amellett érveltünk, hogy a különböző kutatási módszerek közé nem húzható éles határvonal, és hogy az elsősorban korpuszra építő szinkrón és történeti pragmatikai kutatásban a korpusz mint adatforrás nem tekinthető kizárólagosnak. A kutatás folyamán a korpuszt további forrásokkal egészítjük ki, amelyek többek között a következők lehetnek: a kutató nyelvi intuíciója, kontextuális tényezők, a korábbi kutatások eredményei, az elméleti keret és különböző következtetések. Esettanulmányainkban az adatforrások integrációjának két aspektusát világítottuk meg. Első esettanulmányunkban a hagyományosan egymástól jól elkülöníthetőnek vélt adatforrások integrációjának szerepére helyeztük a hangsúlyt a kutatásban felmerülő inkonzisztenciák feloldásában. A második esettanulmányban pedig arra mutattunk rá, hogy a kutatás gyakorlatában a korpusz mint adatforrás különálló felhasználása nem lehetséges, törvényszerűen más adatforrásokkal való integrációjához vezet. Hasonló metaelméleti elemzések egyéb adatgyűjtési módszereken alapuló kutatásokra vonatkozóan is lehetségesek és hasznosak lennének a jövőben.

## Történeti források

Jau: *Libre dels fets del rei en Jaume*. Vols 1–2. Barcelona: Barcino. (1991).

Desc: B. Desclot. *Crònica*. Vols. 1–5. Barcelona: Edicions 62. (1990).

Munt: R. Muntaner. *Crònica*. Vols. 1–2. Barcelona: Edicions 62. (1979/1990–1991).

Per: R. de Perellós: *Viatge del vescomte Ramon de Perellós i de Roda fet al Purgatori nomenat de Sant Patrici*. In *Novel·les amoroses i morals*. Barcelona: Edicions 62. (1982).

## Hivatkozások

Clark, Herbert H. – Adrian Bangerter 2004. Changing ideas about reference. In Ira A. Noveck – Dan Sperber (szerk.) *Experimental Pragmatics*. New York: Palgrave Macmillan. 25–49.

Colón, Germà 1978 [1959]. El perfet perifràstic català „va + infinitiu”. In Germà Colón (szerk.) *La llengua catalana en els seus textos Vol 2*. Barcelona: Curial. 119–130.

Colón, Germà 1978 [1976]. Sobre el perfet perifràstic „vado + infinitiu”, en català, en provençal i en francès. In Germà Colón (szerk.) *La llengua catalana en els seus textos Vol 2*. Barcelona: Curial. 131–174.

Cote, Sharon A. 1996. *Grammatical and Discourse Properties of Null Arguments in English*. PhD disszertáció. Philadelphia: University of Pennsylvania.

Diewald, Gabriele 2002. A model for relevant types of contexts in grammaticalization. In Ilse Wischer – Gabriele Diewald (szerk.) *New Reflections on Grammaticalization*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. 103–120. doi:10.1075/tsl.49.09die.

É. Kiss, Katalin 2002. *The Syntax of Hungarian*. Cambridge: Cambridge University Press.

- É. Kiss, Katalin 2012. Null pronominal objects in Hungarian: A case of exaptation. *Acta Linguistica Hafniensia* 44/2:192–206. doi:10.1080/03740463.2013.779077.
- Fischer, Olga 2004. What counts as evidence in historical linguistics? *Studies in Language* 28/3:710–740. doi:10.1075/sl.28.3.21fis.
- Forgács Tamás 1993–1994. Zárt korpuszok és pótkompetencia. *Néprajz és Nyelvtudomány* 35:17–23.
- Francis, W. Nelson 1992. Language corpora B.C. In Jan Svartvik (szerk.) *Directions in Corpus Linguistics. Proceedings of Nobel Symposium 82 Stockholm, 4-8 August 1991*. Berlin, Boston: Mouton De Gruyter. 17–32. doi:10.1515/9783110867275.17.
- García Velasco, Daniel – Carmen Portero Muñoz 2002. *Understood Objects in Functional Grammar*. (Working Papers in Functional Grammar 76) Amsterdam: University of Amsterdam.
- Goldberg, Adele E. 2005. Argument realization. The role of constructions, lexical semantics and discourse factors. In Jan-Ola Östman – Mirjam Fried (szerk.) *Construction Grammars. Cognitive Grounding and Theoretical Extensions*. (Constructional Approaches to Language 3) Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. 17–43. doi:10.1075/cal.3.03gol.
- H. Molnár Ilona 1962. A tárgy. In Tompa József (szerk.) *A mai magyar nyelv rendszere. Leíró nyelvtan 2. Mondattan*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 147–161.
- Heine, Bernd 2002. On the role of context in grammaticalization. In Ilse Wischer – Gabriele Diewald (szerk.) *New Reflections on Grammaticalization*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. 83–101. doi:10.1075/tsl.49.08hei.
- Jucker, Andreas H. 2009. Speech act research between armchair, field and laboratory: The case of compliments. *Journal of Pragmatics* 41/8:1611–1635. doi:10.1016/j.pragma.2009.02.004.
- Juge, Matthew L. 2002. *Tense and Aspect in Periphrastic Pasts: Evidence from Iberian Romance*. PhD disszertáció. University of California-Berkeley.
- Juge, Matthew L. 2006. Morphological factors in the grammaticalization of the Catalan „go” past. *Diachronica* 23/2:313–339. doi:10.1075/dia.23.2.05jug.
- Juge, Matthew L. 2008. Narrative and the Catalan go-past. *Folia Linguistica Historica* 42/29:27–56. doi:10.1515/FLIH.2008.27.
- Kepser, Stephan – Marga Reis (szerk.) 2005. *Linguistic Evidence. Empirical, Theoretical, and Computational Perspectives*. Mouton De Gruyter.
- Kertész, András – Csilla Rákosi 2008. Introduction: The problem of data and evidence in theoretical linguistics. In András Kertész – Csilla Rákosi (szerk.) *New Approaches to Linguistic Evidence: Pilot Studies = Neue Ansätze zu linguistischer Evidenz: Pilotstudien*. (MetaLinguistica 22) Frankfurt, New York: Peter Lang. 9–19.
- Kertész, András – Csilla Rákosi 2012. *Data and Evidence in Linguistics: A Plausible Argumentation Model*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kertész, András – Csilla Rákosi (szerk.) 2014. *The Evidential Basis of Linguistic Argumentation*. (Studies in Language Companion Series 153) Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Kugler Nóra 2000. Az igeragozás. In Keszler Borbála (szerk.) *Magyar grammatika*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó. 104–126.

- Lehmann, Christian 2004. Data in linguistics. *The Linguistic Review* 21/3–4:175–210. doi:10.1515/tlir.2004.21.3-4.175.
- Nagy C. Katalin 2014. Kontextus(ok) a grammatikalizációs jelentésváltozás irodalmában. *Jelentés és Nyelvhasználat* 1:11–27. doi:10.14232/jeny.2014.1.3.
- Nagy C. Katalin 2015. *Adatok és érvelés a történeti pragmatikában. A katalán anar + főnévi igenév szerkezet grammatikalizációja.* (Pragmatika 2) Budapest: Loisir Kiadó.
- Nagy C., Katalin 2019. *Data and Argumentation in Historical Pragmatics. Grammaticalization of a Catalan Motion Verb Construction.* (Pragmatic Interfaces) Sheffield: Equinox.
- Németh T., Enikő 2010. How lexical-semantic factors influence the verbs' occurrence with implicit direct object arguments in Hungarian. In Enikő Németh T. – Károly Bibok (szerk.) *The Role of Data at the Semantics-Pragmatics Interface.* (Mouton Series in Pragmatics 9) Berlin, Boston: Mouton De Gruyter. 305–348. doi:10.1515/9783110240276.305.
- Németh T. Enikő 2016. Implicit többes számú pronominális tárgyak előfordulása a magyar nyelvhasználatban. In Kas Bence (szerk.) „Szavad ne feledd!” *Tanulmányok Bánréti Zoltán tiszteletére.* Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet. 313–324.
- Németh T., Enikő 2017. Theoretical and methodological issues in the research into implicit arguments in Hungarian. In Stavros Assimakopoulos (szerk.) *Pragmatics at its Interfaces.* (Mouton Series in Pragmatics 17) Berlin: Mouton De Gruyter. 151–174. doi:10.1515/9781501505089-009.
- Németh T., Enikő 2019. *Implicit Subject and Direct Object Arguments in Hungarian Language Use. Grammar and Pragmatics Interacting.* (Pragmatic Interfaces) Sheffield: Equinox.
- Penke, Martina – Anette Rosenbach (szerk.) 2007 [2004]. *What Counts as Evidence in Linguistics. The Case of Innateness.* (Benjamins Current Topics 7) Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Pérez Saldanya, Manuel 1996. Grammatikalització i reanàlisi: el cas del perfet perifràstic en català. In Axel Schönberger – Tilbert Dídac Stegmann (szerk.) *Actes del desè col·loqui internacional de llengua i literatura catalanes.* Vol. 3. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat. 71–107.
- Pérez Saldanya, Manuel – José Ignacio Hualde 2003. On the origin and evolution of the Catalan periphrastic preterit. In Claus D. Pusch – Andreas Wesch (szerk.) *Verbalperiphrasen in den (ibero-)romanischen Sprachen.* (Romanistik in Geschichte Und Gegenwart 9) Hamburg: Helmut Buske. 47–60.
- Pete István 1998. A magyar igeragozás típusai. In Büky László – Maleczki Márta (szerk.) *A mai magyar nyelv leírásának újabb módszerei 3.* Szeged: JATE. 223–242.
- Tognini-Bonelli, Elena 2001. *Corpus Linguistics at Work.* (Studies in Corpus Linguistics 6) Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

## A szerzőkről

*Nagy C. Katalin* az MTA-DE-SZTE Elméleti Nyelvészeti Kutatócsoport tudományos munkatársa. Kutatási területe a történeti pragmatika.

*Elérhetősége:* nagykati@hist.u-szeged.hu

*Németh Zsuzsanna* az MTA-DE-SZTE Elméleti Nyelvészeti Kutatócsoport tudományos munkatársa. Kutatási területe a konverzációelemzés.

*Elérhetősége:* nemethzs7@gmail.com

*Németh T. Enikő* az SZTE BTK Általános Nyelvészeti Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanára, az MTA-DE-SZTE Elméleti Nyelvészeti Kutatócsoport közreműködő kutatója. Kutatási területe a pragmatika.

*Elérhetősége:* nemethen@hung.u-szeged.hu